

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Denis Vidmar

**Steroidi v športu in njihov vpliv na človeško telo: primer Vzhodne
Nemčije**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Denis Vidmar

Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Švab

**Steroidi v športu in njihov vpliv na človeško telo: primer Vzhodne
Nemčije**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Zahvaljujem se mentorici za prijaznost in nasvete, svoji sestri Saški za pomoč pri tehnični izvedbi in vsem prijateljem ter družini, ker so mi stali ob strani, me podpirali in vzpodbujali.

Steroidi v športu in njihov vpliv na človeško telo: primer Vzhodne Nemčije

Danes sta kultura in družba prežeti s kultom telesa. Telo v vrhunskem športu je vzor discipline in popolnega nadzorovanja. Prakse športa lahko obravnavamo kot kulturni tekst, ki v vsakdanjem življenju ljudi predstavlja načine preživljanja prostega časa, načine vzgoje, načine skrbi za zdravje ali lepoto ter načine identificiranja s samim seboj in s svojo skupnostjo. Sam šport lahko obravnavamo tudi kot institucijo družbe, znotraj katere posamezniki disciplinirajo svoja telesa v skladu s trenutno sprejetimi družbenimi merili in vrednotami. Eno izmed meril v športu je prepoved uživanja steroidov in tudi drugih substanc, vendar imajo steroidi najnevarnejše stranske učinke in posledice jemanja. Leta 1990, ko je prenehala obstajati Vzhodna Nemčija, je bilo rešenih nekaj dokumentov, ki dokazujejo, da so s strani vlade sistematično in po programu v Vzhodni Nemčiji uporabljali več zdravilnih učinkovin predvsem anabolične androgene steroide. Več kot štirinajst let po padcu berlinskega zidu se nemški športniki trudijo rešiti medicinske in psihološke probleme, ki so povezani s skritim dopinškim programom. Leta 2002 je nemška vlada ustanovila odškodninski sklad za žrtve dopinga. Ena izmed športnic, ki je bila vključena v vzhodnonemški dopinški program, je bila Heidi Krieger. To je bil najbolj skrajn primer posledic zahrbtnega dopinškega sistema v Vzhodni Nemčiji.

Ključne besede: institucija športa, anabolični androgeni steroidi, človeško telo, Vzhodna Nemčija

Steroids in sport and their influence on human body: Example of East Germany

Today's society and culture are preoccupied by human body worship. The human body in professional sport is a role model of discipline and complete control. Different sport disciplines can be treated as cultural text, by representing the every day use of free time, ways of upbringing, ways of taking care of your health/beauty and ways of identifying yourself with society. Sport on its own can be treated also as a societal institution within which individuals are disciplining their bodies according to current society standards and values. One of these standards in sport is the illegal use of steroids and other substances, however steroids are the substances with the worst side affects and consequences of consumption. In the 1990's, at the fall of eastern Germany, a few documents have been saved proving that the government systematically, and according to a program in Eastern Germany, used several healing substances especially anabolic androgenic steroids. More than fourteen years after the fall of the Berlin wall German athletes are trying to resolve medical and physiological problems connected to this secret doping programme. In 2002 the German government established a monetary compensation fund for the victims of the doping affair. One of the athletes who participated in the doping programme was Heidi Kreiger. This was the most extreme example of the effects of hypocritical secret doping system in Eastern Germany.

Key words: sport institution, anabolic androgenic steroids, human body, East Germany

KAZALO

1	UVOD	6
2	TELO V ŠPORTU IN INSTITUCIJA ŠPORTA.....	7
3	STEROIDI IN NJIHOV VPLIV NA TELO	13
4	VZHODNA NEMČIJA	18
5	HEIDI KRIEGER	22
6	SKLEP	24
7	LITERATURA.....	26

1 UVOD

Danes skorajda ni vrhunškega športnika, ki si pri svojih nastopih ne bi pomagal z jemanjem steroidov ali z drugimi prepovedanimi substancami. V diplomski nalogi želim prikazati vpliv steroidov na telo, ker je njihova uporaba, kljub prepovedi, vedno širša. Vendar pa je pri vrhunskih športnikih uporaba bolj nadzorovana, kot pa med amaterskimi športniki, ki se ne zavedajo dolgotrajnih učinkov steroidov. Zanima me kakšen je vpliv steroidov na človeško telo, kakšen je njihov namen in uporaba. Se pravi, zakaj so prisotni v športnem sistemu, ali zaradi samih dosežkov in v želji biti najboljši, ali pa zaradi samega vpliva na oblikovanje telesa, zaradi lepotnega ideala, posebno pri moških.

S pomočjo študije primera in s pomočjo sekundarnih ter primarnih virov bom poskušala odgovoriti na ti dve zastavljeni vprašanji.

V diplomski nalogi bom najprej prikazala različne poglede na športno telo in samo institucijo športa. Potem se bom osredotočila na steroide, na njihovo uporabo in učinke na telo. V nadaljevanju bom prikazala razmere v Vzhodni Nemčiji v času berlinskega zidu in odpiranju športnih šol, na koncu pa naredila študijo primera dekleta Heidi oziroma kasneje Andreasa Kriegerja, ki je zaradi uporabe steroidov zamenjal/a spol.

2 TELO V ŠPORTU IN INSTITUCIJA ŠPORTA

Telo je edini materialni dokaz našega obstoja. Zavedamo se, da smo telo oziroma, da imamo telo, na katerega lahko delujemo in vplivamo. Prakse, s katerimi to počnemo, so posledica zamišljanja telesa kot nikoli končanega projekta. V ta projekt investiramo, ga reguliramo in ga s tem discipliniramo. Tak pogled na telo se je v evropski zgodovini izoblikoval šele v zadnjih treh stoletjih. Prek telesnih praks ljudi, ki so izražale učinkovitost človeškega telesa in se kazale kot produktivno delo, se je uveljavljala protestantska etika. Ta je pozornost družbe preusmerila z duše na telo. Katolicizem je dušo pojmoval kot temeljni projekt izgradnje človeka, protestantizem pa telo kot bistvo človekovega razvoja. Če je bila skrb za dušo prej osnovni projekt, ki so ga posamezniki skozi vse življenje gradili s pomočjo molitve in verovanja, je protestantizem vero ljudi začel pojmovati kot materialno demonstracijo dejanj. Skrb za dušo se je pričela izražati preko neposrednega discipliniranja lastnega telesa, kar je pomenilo podrejanje splošno sprejetim normam obnašanja in pravilom. Telesna vadba je predstavljala skrb za izboljšanje telesa prek stroge discipline, ki je od ljudi zahtevala odrekanje in s tem dokazovala njihovo vero ter moralno moč. Če še enkrat poudarim, je bilo telo osmišljeno kot projekt, ki ga je bilo potrebno disciplinirano graditi in vanj vlagati, saj naj bi se s tem gradila tudi morala človeka (Starc 2003, 9–11).

Discipliniranje telesa in urejevalne kontrole vodita k specifični bio-politiki prebivalstva. Foucaultova analiza nadzоровanja, discipline, kaznovanja pa tudi norosti in seksualnosti je pomembna za razumevanje, da so telesa družbeno konstruirana (Šaver 2003, 46). Se pravi, k pojmovanju telesa lahko po eni strani pristopimo z naturalističnega vidika, ki opredeljuje telo kot biološko entiteto, da je biološki aspekt tisti, ki določa posameznikovo identiteto. Z druge strani pa so telesa družbeno konstruirana, kar pomeni, da bodo v specifičnem družbenem okviru oblikovana natanko specifična telesa. Moč diskurzivnih družbenih tvorb, ki jih omenja Foucault, vpliva na konstrukcijo telesa. V 19. stoletju je preteklo nadzоровanje teles z mučenjem v zaporih, šolah in samostanih ter podobnih institucijah nadzora, nadomestilo treniranje in discipliniranje. Disciplinirano telo je postalo temeljno v dejavnostih, kot so šport, vojskovanje in izobraževanje. Sodobni šport je torej sestavljen iz množice telesnih praks, ki so se v zadnjih dvesto letih izoblikovale na različnih mestih in se razširile po vsem svetu. Telo v vrhunskem športu je vzor discipline in popolnega nadzоровanja. Na ta način prenašajo

vrhunski športniki v tovrstne institucije ideal discipliniranega, nadzorovanega, ekonomičnega in brezpogojnega delovanja posameznika. Prakse športa potemtakem lahko obravnavamo kot kulturni tekst, ki v vsakdanjem življenju ljudi predstavlja načine preživljanja prostega časa, načine vzgoje, načine skrbi za zdravje ali lepoto ter načine identificiranja s samim seboj in s svojo skupnostjo. Šport pa, ne samo, da prenaša ideale v druge institucije, ampak ga lahko tudi samega obravnavamo kot institucijo družbe, znotraj katere posamezniki disciplinirajo svoja telesa v skladu s trenutno sprejetimi družbenimi merili in vrednotami. Institucije kvalificirajo stvari in uveljavljajo pravila, ki jih ljudje sami razvijejo in sprejmejo, po njihovi institucionalizaciji pa izumljajo načine podrejanja pravilom in načine manipulacije z njimi. V svojem bistvu je tako vsaka institucija zgolj konvencija. Vzpostaviti se mora vednost, torej neka resnica, na katero se lahko posamezniki sklicujejo in sprejemajo določena stališča. Ena izmed osnovnih konvencij, na katerih temelji institucija športa so pravila. Za primer lahko vzamemo brcanje usnjenega okroglega predmeta po cesti, česar ne smatramo za šport, ker ni postavljeno v ustrezen kontekst, v katerem bi ga ljudje prepoznali kot takšnega. Ista praksa v drugem kontekstu pa dobi čisto drug pomen. Prakso na travnatem igrišču z dvema ekipama, ki se trudita usnjeni predmet s pomočjo brc poslati v nasprotnikova vrata, pa je prepoznana kot nogomet. Nogometiši postanejo v trenutku, ko jih prepoznamo na podlagi vednosti, utelešene v instituciji športa (Starc 2003, 39).

»Sodobni šport je že od svojih začetkov v 18. in 19. stoletju deloval kot institucija, ki je upravičenost svojega obstoja opravičevala z 'naravno' potrebo človeka po gibanju« (Starc 2003, 41). Znanost o športu je svojo vednost črpala iz sorodnih disciplin, ki jim je človeško telo predstavljalo središče zanimanja. To je bilo predvsem iz medicine, biologije in vojaških ved, zato ni nič nenavadnega, da je tu prisotno prepričanje o naravni potrebi gibanja. Ideja o naravni potrebi je postala sestavni del hegemonskega diskurza o športu in družba jo je kot tako sprejela za resnično. Ta vednost oziroma 'resnica' je omogočila razvoj športa kot sredstva vzgoje otrok, kar pa se je poznalo tudi v relativno hitri vključitvi telesne vzgoje v evropske šolske sisteme.

Če se ponovno vrnemo na Foucaulta (Šaver 2003, 47), po njegovem mnenju prakse discipliniranja funkcionirajo samo v okviru specifičnega programa ali cilja, na podlagi specifičnega znanja in avtoritete ter v natanko določenem krogu ljudi. Sedaj pa, če pogledamo vse to na primeru športa, lahko rečemo, da ima reprezentanca, torej izbor

najboljših posameznikov v neki športni panogi, trdno zasidran cilj, do katerega vodi natanko določen program dela. Ta pa je seveda zastavljen s strani avtoritete trenerja, na podlagi specifičnega znanja strokovnjakov na tem področju. Opazimo lahko, da moderni šport ustreza Foucaultovemu sistemu nadziranja telesa in pri tem izpostavimo tudi, da je funkcija treninga v športnih dejavnostih uravnavanje teles za dosego polnih potencialov produkcije. Telesna vaja in fizični napor sta bila v 18. stoletju splošno vprašanje, in sicer, kako ustvariti zdrave in produktivne nacionalne populacije. Obvladovanje teles je v tistem času pomenilo uspešno upravljanje dežele. Torej je bila politična moč poistovetena z biološko močjo telesa, kar se na nek način kaže, kot bomo videli kasneje, v Vzhodni Nemčiji. V takšnem pogledu se posameznikovo telo spremeni v stroj. Tako je v 20. stoletju »/.../ glavni akter disciplinirani posameznik, ki dviga plamenico sodobnih olimpijskih iger visoko v zrak, pri tem pa oznanja vzpon politične preračunljivosti v športu, boj za statistične dosežke posameznikov in ekip« (Šaver 2003, 47).

Danes sta kultura in družba prežeti s kultom telesa. Ta se pojavlja v knjigah, revijah, pri prehrani, videzu, športu, zgodovini itd. »Po tem, ko je bilo telo deležno številnih interpretacij konec 19. stoletja, je bilo v osemdesetih letih 20. stoletja ponovno odkrito prek procesov, kot so uničevanje naravnega okolja, epidemija HIV-a in aidsa, staranje evropskih populacij, genetika, transplantacija organov idr.« (Šaver 2003, 45). Sedaj pa telo dojemamo kot del posameznikove identitete. Se pravi s pomočjo telesa lahko sporočamo drugim kdo smo, svoja mnenja, občutke in prepričanja. Telo je lahko kot nekakšna propaganda samega sebe. Torej telo postaja potrošniško blago. Kot najbolj običajna primera lahko pri tem navedemo *bodybuilding* in dieto. Prvi primer lahko označimo kot tipično moškega, se pravi, kot stereotipni primer maskulinizacije identitete in drugega kot tipično ženskega oziroma kot feminizacijo identitete. Oba primera pa izvirata iz historičnih procesov nadziranja telesa.

Sodobna množična kultura je prav tako prežeta z erotizacijo telesa. Pri tem se lahko spomnimo oglaševalske industrije in množične umetnosti, kjer je lepo, vitko in seksapilno telo središčna točka posameznikove pozornosti. Telo pa postaja tudi privilegirano sredstvo umetniškega ustvarjanja v mejnih umetniških praksah, kot je na primer *body-art*.

S postmoderno dobo pa pride do premika k množični kulturi, estetizaciji javnosti in specifični medijski ikonografiji. Mišičasto telo športnika razglaša moč telesa v času, ko ni več potrebna. Tehnologija opravlja namreč vedno več dela, ki ga je nekoč opravljalo telo. Če se samo na hitro spomnimo in vrnemo nazaj, je v arhaičnih družbah namreč bilo telo pomembna površina, na kateri so bila vidna znamenja družbenega in zakonskega statusa, plemenskih in sorodniških vezi, starosti ter spola. Tako se družbeno pomembne funkcije telesa v postindustrijskem času zmanjšujejo. Kot posameznikov medij v družbeno konstruiranem svetu postaja torej telo odvečno in sekundarno. Investiranje v telo in videz tako ni zgolj naključje, temveč je del novih artikulacij subjekta. Produkcija vtisa preko videza, atraktivnega telesa in stila postaja v današnjem času ključna v konstrukciji osebnosti. Stereotipna podoba *bodybuilderja*, ki si v ogledalih telovadnice ogleduje svoje telo kot izdelek, spominja na hrepenenje po cilju, katerega inherentnost ne tiči v posamezniku kot takem, ampak v idealnem telesu, kakršnega izpostavlja množična kultura. Seveda pa ideali množične kulture niso omejeni le na stereotipne primere. Dotika se vseh družbenih sistemov, tudi športa in rekreacije. Tako je telo športnega plezalca grajeno povsem drugače kot telo nogometaša. Podvrženo je drugačnim gibom, specifičnim programom treninga, prehrani in napitkom. Prav tako pa je specifična tudi modna ikonografija posameznih športnih zvrsti. Na primer, nogometni reprezentant bo oblečen v lahek dres, kratke hlače in kratko majico, medtem ko bo hokejist nosil dres z dolgimi rokavi, rokavice, ščitnike in čelado. S tem vrhunski športniki ustvarjajo idealne ikone množične popularne kulture, h kateri težijo povprečni posamezniki, kot se podobno dogaja na primer filmskim zvezdnikom (Šaver 2003, 47–8).

Kot smo ravnokar omenili, da se eno telo v nekem športu razlikuje od telesa v drugem športu, se seveda razlikujejo tudi telesa v različnih vrstah športnih diskurzov. Tako Starc (2003) v svoji knjigi predstavlja telo v različnih diskurzih športa. Najprej omenja diskurz vrhunškega športa, v katerega sodita telo nacije in telo spektakla. Naslednji diskurz je diskurz rekreativnega športa, kamor se uvrščata zdravo telo on estetsko telo. Zadnji diskurz, ki nas v tem primeru trenutno najmanj zanima, pa je diskurz šolskega športa in njegovega vzgojenega in izobraženega telesa, zato bom na kratko predstavila le prva dva diskurza. Telo v tekmovalnem in rekreativnem športu zaznamuje mehanizem nadzora in nadzorovani mehanizem treninga, urjenja in discipliniranja telesa.

Telo v sferi vrhunškega športa zaznamuje politična preračunljivost, ki izenačuje telesnost na nivo mehanizma, da vodi posameznika k doseganju nadčloveških naporov, transformiranih v družbeni sferi na nivo promocije lastne osebnosti in nacionalne promocije. Diskurz o moški naravi tekmovalnega športa se še vedno ohranja in šport je tudi danes pogosto pojmovan kot naravno polje, znotraj katerega se razgrinja nekakšno bistvo moškosti. V viktorijanski dobi so bile telesne prakse športa rezervirane predvsem za moške, ženske pa so morale izražati svojo ženstvenost. Uveljavila se je miselnost, ki je telesa žensk opredeljevala kot podrejena, pasivna in neprilagojena tekmovalnim športnim naporom. Delovanje hegemonkega moškega diskurza v športu se je kazalo tudi v olimpijskem gibanju. Vendar pa so v ta prostor stopile tudi ženske. Kljub temu pa je v športu še vedno čutili podrejenost in manjvrednost žensk.

Telo nacije v diskurzu vrhunškega športa se pojavlja skupaj s tekmovanjem in vlogo v zamišljanju nacionalne skupnosti. Športni uspehi so vzpostavljeni kot zgodovinski dosežki nacionalnega uspeha. V nasprotnem primeru pa so neuspehi obsojeni na pozabo in nimajo svojega mesta v kolektivnem nacionalnem spominu. Telesne prakse športa na ta način vstopajo v nacionalni diskurz. Športniki s svojimi telesnimi predstavami, ki so posledica sistematičnega in dolgoletnega discipliniranja teles, pretvarjajo svoja telesa in telesa gledalcev v telesa pripadnikov nacionalne skupnosti. To nastane s pomočjo identifikacije posameznika s predstavo športnika in s tem je omogočeno zamišljanje v skupnost (Starc 2003, 53–78).

Pri telesu spektakla pa so športniki s svojimi predstavami objekti fascinacije občinstev. Oglaševalci so to začeli izrabljati že zelo zgodaj. Pri tem telesa športnikov predstavljajo simbolni objekt oglaševanja. Z drugimi besedami, športniki pa tudi ostali ljudje, nenehno postavljajo svoje telo na ogled (Starc 2003, 78–100). Jančičević (2005, 16) pojasnjuje, da s prirejanjem telesa ali njegovih delov človek izpoveduje svojo skupinsko pripadnost in identiteto. Torej je prirejanje telesa povezano z njegovim razkazovanjem, kar imenujemo ekshibicionizem. Javni mediji izpostavljajo vzneseno ali celo vsiljivo prikazovanje in razkazovanje telesa. Pojavljajo se dejavnosti, ki so skoraj popoln ekshibicionizem, kot je na primer šport.

V diskurzu rekreativnega športa stopata v ospredje predvsem dve komponenti, in sicer zdravstvena in estetska. Obe komponenti se prepletata, vsebino pa črpata iz medicine,

morale in oglaševalske industrije. Reproducirali sta družbene vloge moških in žensk ter vednost o pomenu estetskega izgleda telesa.

Zgodnji olimpizem je utemeljevalo geslo 'Zdrav duh v zdravem telesu'. Poosebljalo je mit o nerazdružljivosti zdravja in telesne aktivnosti. Vendar pa se je vrhunski šport oddaljil od te miselnosti, zaradi postopnega odpravljanja amaterstva in podrejanja komercialnim pritiskom. Vednost o medsebojni povezanosti športne aktivnosti in zdravja se je razvila hkrati z vednostjo o športu. Ravno tako je svoj obstoj legitimirala s pomočjo mita o antičnih praksah športa in njihovemu namenu, kjer so bile pomembne telesna nega, dieta, masaža telesa in telesno utrjevanje. Tako se je ohranjal in širil zdravstveni diskurz, ki se je pričel intenzivno oblikovati v 19. stoletju. Diskurz športa in zdravega telesa je tako telesne prakse opredeljeval kot pogoj zdravja, estetike in tudi morale.

Nazadnje, če pogledamo še estetsko telo v diskurzu rekreativnega športa, so se stereotipi o idealnem ženskem in moškem telesu utrdili v zahodni miselnosti. Ti stereotipi so mobilizirali ljudi v nenehnem zasledovanju idealnih oblik in lastnosti. Z uveljavitvijo industrijskega načina življenja je protestantska etika s svojim opravičevanjem telesne vadbe za dosego večje učinkovitosti učvrstila diskurz moške naravnosti športa. Oblikovala se je miselnost, da moški delajo, medtem ko ženske skrbijo za dom. Ljudje so pričeli na moško telo in njegovo estetiko gledati kot na nekaj, kar je pridobljeno z delom. Estetika ženskega telesa pa je dolgo časa ostala prepuščena ličenju, odrekanju hrane in podobnim manipulacijam, ki so spremljale le izgled, ne pa funkcionalnosti telesa (Starc 2003, 101–16).

Sedaj pa se lahko v nadaljevanju osredotočimo na steroide in njihov vpliv na telo.

3 STEROIDI IN NJIHOV VPLIV NA TELO

Poleg steroidov so v športu prepovedane še druge substance (Osredkar 1997, 3/12–15), ki jih bom samo na kratko omenila. V prvo skupino substanc spadajo poživila, ki imajo neposreden stimulirajoč učinek na centralni živčni sistem. Med temi so najpomembnejši stimulanzi, ki jih srečujemo v športu, amfetamin, kokain, efedrin in kofein. Športniki jih uporabljajo, da dobijo enak učinek kot ga fiziološko povzroča adrenalin v organizmu. Učinki pa so budnost in povečana sposobnost koncentracije ter zmanjšana občutljivost za bolečino. Poleg stranskih učinkov, ki so nervoznost, izguba apetita, nespečnost, manjša zmožnost koordiniranja gibov in presoje, motnje v uravnavanju telesne temperature, visok krvni tlak in odvisnost, lahko povzročijo tudi smrt. Druga skupina substanc so narkotični analgetiki. Te predstavlja morfin, ki z delovanjem na centralni živčni sistem zmanjšuje občutek za bolečino. S tem lahko športnik podcenjuje verjetnost poškodbe in si povzroči hude zdravstvene probleme. Ostali stranski učinki pa so podobni poživilom. Naslednja skupina so diuretiki, ki povečujejo tvorbo seča. Športniki jih uporabljajo iz dveh razlogov, in sicer, da želijo hitro izgubiti odvečno težo pri športih, ki so kategorizirani po teži, in poskušajo znižati koncentracijo zdravila v telesu, da bi bila manjša možnost pozitivne doping kontrole. Diuretiki povzročajo dehidracijo, mišične krče in aritmijo, tako športnik ni sposoben doseči najboljših rezultatov. Seveda pa dehidracija povzroči tudi odpoved ledvic ali srca in s tem posledično smrt. Četrta skupina substanc so peptidni hormoni in sorodne spojine. Peptidni hormoni so naravne substance, ki prenašajo 'sporočila' po organizmu. S tem sodelujejo pri sintezi testosterona in kortikosteroidov. Njihov učinek deluje v smeri rasti ali pa zmanjšujejo bolečino, tako jih športniki uporabljajo za različne namene. Med njimi je najbolj poznan eritropoetin, ki povzroča povečanje števila eritrocitov v krvi, kar lahko povečuje možnost nastanka krvnih strdkov in lahko vodi k infarktu. Zadnja skupina prepovedanih substanc pa so anabolični agensi. Ta skupina nas bo najbolj zanimala. Sem spadajo androgeni anabolični steroidi in ostali anabolični agensi, ki niso steroidi vendar pa imajo podobne učinke. Androgeni anabolični steroidi (AAS) so derivati naravnega moškega hormona testosterona. Besedna zveza prihaja iz grščine, in sicer anabolično (gr. *anabolein*) pomeni izgrajevanje tkiv in androgeno (gr. *andros*) maskulinizirajoče. Testosteron je najpomembnejši androgen steroid, ker neposredno deluje na mišice. Sintetični AAS povzročajo sintezo proteinov v spolnih organih,

okostju, koži in še posebno v mišicah. Športniki jih uporabljajo za povečanje fizičnih lastnosti. Najpogosteje jih uporabljajo dvigovalci uteži, metalci krogle in drugi težkoatleti v želji, da bi bili močnejši in hitrejši. AAS imajo škodljive in nevarne stranske učinke, ki jih lahko razdelimo na splošne ter na specifično moške in ženske stranske učinke. Za splošne stranske učinke lahko štejemo aknavost, visok krvni tlak, okvare reprodukcijskega sistema, osivelo kožo, motnje jeter in ledvic, rast tumorjev in agresivnost. Specifično moški stranski učinki AAS pa so med drugimi povečane prsi, impotenca, zmanjšana produkcija spermijev in izpadanje las. Pri ženskah pa se pojavlja poraščenost na mestih kjer so običajno moški, menstruacijske motnje, zmanjšanje prsi in poglobljen glas. Osredkar (1997) navaja, da so bili AAS prepovedani od leta 1974, na listi prepovedanih substanc v Sloveniji pa od leta 1976. Leta 1984 pa je bila tudi uporaba testosterona spoznana kot doping.

Koncept dopinga, kot pravi Hoberman (1992, 100) lahko razumemo na dva načina. Prvi se na naša na doping kot na povečan in okrepljen človeški nastop z umetnimi sredstvi, kar je mišljeno na zdravilne učinkovine na splošno, bolj posebno pa na AAS. Drugi pogled pa je bolj zapleten in predstavlja nelegitimno strategijo za izboljšanje človeške izvedbe nečesa. Nelegitimno v tem primeru zato, ker so športne federacije, med drugimi tudi Mednarodni olimpijski komite in športni novinarji označili doping kot nekaj škandaloznega in nesprejemljivega. Tudi veliko elitnih športnikov ima doping za nekaj nelegitimnega. To je eden večjih problemov v športu, ki na vzven izgleda kot igra skrivalnic med športniki in laboratorijskimi tehnikami, v kateri prvi skušajo prikriti različne substance, drugi pa jih odkrivati. Tukaj Hoberman (1992) postavi vprašanje zakaj so zdravilne učinkovine oziroma farmacevtski dodatki in substance sploh prepovedane v športu. Skozi celotno človeško zgodovino se srečujemo s snovmi, ki stimulirajo ali pa oslabijo človeški razum in telo. O krepitvi človeškega telesa s pomočjo umetnih sredstev so razmišljali že v antiki. V stari Grčiji so atleti v ta namen jedli zelišča, sezamova semena, suhe fige in gobe. Če doping razumemo kot izvajanje naprednejših tehnik za izboljšanje nastopa, potem so tudi stari Grki imeli svojo vrsto dopinga. Konsenz proti dopingu pa je manj kot stoletje star. Doping bi najbolje razumeli kot posledico skupnih ambicij, da bi izboljšali nastop brez vseh omejitev. Tako torej doping predstavlja ideologijo neoviranega nastopa, natančno to pa je vir vseh nasprotovanj elitnih športnikov in športne publike. Ta razširjen koncept dopinga vključuje širok spekter tehnik in načinov uživanja poživil in ostalih zdravilnih

učinkovin. Vendar pa je šport le en primer v veliki množici nastopov in predstav. Poleg športa se doping uporablja tudi za izboljšanje seksualnosti, v vojski, glasbenih in delovnih nastopih ter tudi v drugih oblikah umetnosti. Pri tem velikem razponu uporabnikov drog, poživil in ostalih zdravilnih učinkovin se lahko vprašamo zakaj je ravno v športu tako veliko nasprotovanj glede dopinga, v primerjavi z drugimi, ki ne sprožajo nobenih posebnih konfliktov. Ali bi sploh morale biti postavljene meje glede dopinga in kje bi morale biti? Pri tem vprašanju naletimo na tri vrste razprav (Hoberman 1992, 104). Kot prve lahko omenim etične dvome o dopingu kot žalitev ali celo napad proti normam v športu. Naslednji so medicinski dvomi o možnih stranskih učinkih in zadnji antropološki dvomi o transformiranju človeškega organizma na nenaraven način. Od razlikovanja kaj je naravno in kaj ni je v 20. stoletju središče polemik proti uporabi zdravilnih učinkovin za izboljšanje nastopov v športu. Ta dihotomija naravno in umetno je centralnega pomena pri definiranju dopinga. Veliko ljudi uporablja stimulanse, kot je kofein, vsak dan, zato je še težje definirati doping kot umetno strategijo. V takem pogledu narkotične substance služijo osnovnim vsakdanjim potrebam in v tem pogledu je tudi doping manj umeten. Uporaba zdravilnih učinkovin bi bila lahko v tem pogledu bolj racionalizirana, se pravi, kot odraz osnovnih človeških delovanj za stimulacijo človeškega organizma preko normalnega metaboličnega stanja. To pomeni, da tiste substance, ki so za poživitev in energijo bi bile lahko dovoljene, AAS in podobne, ki pa delujejo neposredno na telo za izboljšanje fizične pripravljenosti, pa ne. Podobno razmišlja tudi Tamburrini (2007, 23–35), ki pravi, da je doping združljiv s pravim vzdušjem v modernem tekmovalnem elitnem športu. S tem pa ne misli, da morajo športniki kršiti mejo dopinga, ampak bi jo bilo potrebno dvigniti. Nekatere substance bi lahko bile dovoljene oziroma vsaj v večjih količinah. Pri tem predvsem misli na poživila. Hkrati pa dodaja, da bi morale biti tudi sankcije za kršitelje za vsak primer drugačne, ker so športniki podvrženi različnim pritiskom, ki so različni od kulture do kulture. Torej standardizirane sankcije dopinga ravnajo z neenakimi primeri enako in kaznujejo enako. Glede kaznovanja ima enaka stališča tudi Parry (2007, 93–102). Posamezni primeri kršitve dopinga so lahko zelo komplicirani in tudi naše sodbe o njih so različno moralno ovrednotene, zaradi konteksta, v katerem so postavljene. Ni vedno jasnih odgovorov ali je nekdo kriv ali ni. Parry opisuje štiri primere britanskih športnikov pri katerih ni jasnih odgovorov. Ti primeri odpirajo širok obseg problemov povezanih z dopingom. En izmed teh primerov govori o nogometašu

Riu Ferdinandu, ki je moral nekaj ur pred tekmo na dopinški pregled, vendar pa ni prišel z izgovorom, da je nakupoval in pozabil na pregled. Ker ni prišel so ga avtomatično označili za krivega in mu dali prepoved igranja. Ta primer in še veliko podobnih odpirajo številna vprašanja. Kljub temu bi ga lahko testirali ali pa prepovedali igrati le tisto tekmo, ne pa, da so ga označili za uživalca prepovedanih substanc brez trdnega dokaza, le na podlagi domnev.

V primerjavi s Parryjem in Tamburrinijem, ki kritizirata sam sistem in dopinško komisijo ter na nek način izboljšati razmere športnikom, Morgan (2007, 1–22) nekako kritizira obe strani. Sprašuje se ali iskanje dopinških kršitev in uživalcev prepovedanih substanc odraža nek moralni napredek ali ne. Več kot jih najdejo že odraža nek napredek, vendar na testih in njihovi tehnologiji, moralnega napredka pa pravi da ni. Pristop izpostavljanja in kaznovanja športnikov ima malo opraviti z moralnimi zaslugami. Njegovo mnenje je, da za problem dopinga potrebujemo moralno rešitev in ne tehnično. Anti-dopinški program je moralno pomanjkljiv, ker je prestopil meje pravičnosti. Moralna zasnova je zgrešena, ker se športniki dopingirajo zaradi denarja. Elitni športniki nastopajo in igrajo za velika ekonomska sredstva in so pripravljeni narediti vse, da zmagajo vključno z jemanjem steroidov. Prav tako so institucije, ki to regulirajo, pripravljene narediti vse, da jih ujamejo in obvarujejo svojo zaščitno znamko oziroma ime.

Lahko bi rekli, da imajo vsi trije avtorji dobre argumente za svoje trditve. Pogoji in navade v športu se spreminjajo, s tem se seveda tudi pravila ter različni pritiski, le glede dopinga so stvari enake. Enake so v tem pogledu, da športniku ni dovoljeno uporabljati nobenih zdravilnih učinkovin, ki so na seznamu prepovedanih. Torej morajo biti športniki, če se tako izrazim 'čisti'. Vendar pa se tudi sama strinjam, da bi bilo potrebno dovoliti nekatere zdravilne učinkovine oziroma dvigniti mejo. Pri tem mislim le na tiste substance za poživitev in energijo, vsekakor pa pod strogim nadzorom zdravnikov. Športniki bi se morali tudi sami zavedati nevarnosti uporabe substanc in se sami odločiti ali jih jemati ali ne. Sami bi morali presoditi ali jim je pomembnejša zmaga, denar, slava in podobno ali pa njihovo lastno telo. Substance bi jemali na lastno odgovornost, podobno kot cigarete in alkohol, ki so tudi škodljivi za človeško telo.

Če pa se vrnemo nazaj h kaznovanju in sankcijam kršiteljev dopinga, je potrebno res vsak primer obravnavati drugače. Ne smemo vse sankcije standardizirati in obravnavati neenake primere enako. Tako kot trdi Tamburrini (2007, 23–35), so športniki podvrženi različnim pritiskom, ki so od kulture do kulture različni. Prav to lahko opazimo pri Hongu (2007, 138–157), ki opisuje razmere na Kitajskem. Uporaba in jemanje zdravilnih učinkovin na Kitajskem ni samo politični problem, ker nimajo sistematičnega državnega programa proti dopingju, ampak je to tudi moralni, izobraževalni, ekonomski, medicinski in navsezadnje kulturni problem. Kitajci imajo že dolgo zgodovino uživanja zelišč, živali in skrivnih formul za regeneracijo energije, zato je za njih normalno, da športniki uporabljajo tradicionalno kitajsko medicino. Kljub temu imajo stroge kazni za uživalce dopinga, nimajo pa ustreznega mehanizma za zaščito tistih mladih športnikov, ki so prisiljeni jemati steroide in ostale prepovedane substance.

4 VZHODNA NEMČIJA

Mit o nacističnem steroidu je del historičnega ozadja vzhodnonemške znanosti o športu. Vse se začne že pri portretu antičnega germanskega bojvnika, ki je privedel do izvirnega stereotipa o robustnem in agresivnem nemškem moškem. Kasnejše različice pa predstavljajo idejo o izrednem ali super treniranem moškem, ki je zmožen posebnih spretnosti na bojišču. Podoben stereotip o nemškem vojaku izvira tudi iz Bismarkove enostranske/pristranske zmage v Franko-Pruski vojni 1870–71. Pruski vojaki so poznani po tem, da je 'železna' disciplina preoblikovala disciplinirane nemške bojvnike v žive stroje in taka podoba je ostala še vrsto let. Prusko telo, njegova avra mišične napetosti in samodisciplinirane osebnosti, ki jo je predstavljalo, je postal idealen tip človeka za nemško vojsko v nacističnem obdobju. Nacistični zdravnik Hans Hoske (Hoberman 1997, 211) je ravnal s športom kot enim izmed načinov, s katerim lahko ustvariš bolj produktivno populacijo. Za njega je bila socialna vrednost osebe njena volja do uspeha (Hoberman 1997, 207–211).

Na podlagi tega so se govorice o uporabi steroidov prvič pojavile na področju vojske in ne o njihovi uporabi pri športnikih. Te govorice niso imele trdnega dokaza, še vedno pa se trdi, da je bila prva uporaba steroidov na človeku med 2. svetovno vojno, ko so jih nemške čete uporabljale pred bitko za povečanje agresivnosti. Nemški parlament pod vodstvom Hitlerja naj bi razvil in uporabljal AAS z namenom ustvariti vojsko super vojakov. Ta mit o nacističnem steroidu nam razjasni stereotip kaj pomeni biti Nемец. Med 1920 in 1930 so nemški zdravniki razvili prvi in najbolj napreden športni medicinski center. Pomembno povojno znanje zahodno- in vzhodnonemških športnih zdravnikov je predstavljalo ločeno nadaljevanje skupne tradicije. Njihov največji prispevek k moderni športni medicini je bil razvoj novega anaboličnega steroida (oral-turinabol) in obsežen poskusni program, v katerega je bilo vključenih na stotine športnikov, s pomočjo katerih je bila dovršena njegova uporaba v elitnem profesionalnem športu v številnih disciplinah. Povojni nemški športni zdravniki na obeh straneh 'železne zavese' so sledili znanstvenim zapiskom, ki so bili že narejeni na podlagi objavljenih raziskav. Vendar predhodni dogodki in raziskave velikega vzhodnonemškega športnega projekta niso zadevali le področje športne medicine. Najbolj pomembna stvar pri razvoju vzhodnonemškega elitnega športa je bilo spodbuditi komunistično prepričanje v ljudeh. Ravno v ta namen so začeli množično

ustvarjati profesionalne športnike, da bi bili športno in s tem politično produktivni (Hoberman 1997, 214–216).

»V 60. letih je bila vzhodna Nemčija relativno zaostala država na robu dogajanja hladne vojne za železno zaveso« (Osredkar 1997, 5/1). Nemški politiki so tako prišli na idejo, da bi državo promovirali z dosego vrhunskih športnih rezultatov. V ta namen so ustanovili specializirane športne šole za mlade talente, kjer so izvajali doping programe. S tem so želeli, da bi športniki Nemške Demokratične Republike (NDR) dosegli čim boljše rezultate. Dosegli so svoj uspeh, ki je bil očiten, saj je bila Vzhodna Nemčija od leta 1972 najuspešnejša država po številu osvojenih medalj. Na olimpijskih igrah leta 1976 in 1980 so plavalke osvojile enajst zlatih medalj od trinajstih. S tem je delala konkurenco celo Sovjetski zvezi in ZDA. Olimpijsko zlato jim je bil dokaz za komunistično nadvlado (Osredkar 1997, 5/1; Drozdiak 1998).

Leta 1974 je Nemčija občutila dilemo. Na eni strani se je kazala učinkovitost AAS v ogromnem številu vzhodnonemških odličjih na vseh mednarodnih tekmovanjih, na drugi strani pa se je morala tako kot ostale države spustiti v boj proti dopingu in uvesti kontrolo dopinga. Prvič so bile analize AAS v urinu najavljene na evropskem atletskem prvenstvu 1974 v Rimu. Nemčijo je bilo najbolj strah pozitivnih testov, s katerimi bi škodovala lastnemu ugledu kot športnemu narodu. Zato so sedaj poskušali prekriti uporabo AAS. Sami so testirali urin nemških športnikov in jim pomagali, da se izognejo pozitivnim rezultatom. Še posebno po drugem pozitivnem rezultatu nemških atletov na večjih tekmovanjih. Prva je bila Marlies Öelsner, ki je bila leta 1975 na mladinskem evropskem prvenstvu v Atenah in je tekmovala v šprintu na 100 m. Drugi primer pa je bil leta 1977 pri metalki krogle Ilioni Slupianek na atletskem mitingu v Helsinkih. Po teh dveh primerih so nekaj dni pred tekmovanjem uvedli doping test in vsi pozitivni športniki so bili izključeni iz reprezentance (Osredkar 1997, 5/5; podobno tudi Ungerleider 2001).

Leta 1990, ko je prenehala obstajati Vzhodna Nemčija, je bilo rešenih nekaj dokumentov, ki dokazujejo, da so s strani vlade sistematično in po programu v Vzhodni Nemčiji uporabljali več zdravilnih učinkovin predvsem AAS. Neuradni sodelavci Ministrstva za državno varnost (stasi) so bili farmacevti, zdravniki in ostali znanstveniki. To je trajalo od 1966, ko so v proces državnega dopinga vključili nekaj

tisoč vzhodnonemških vrhunskih športnikov, vključno z mladimi. Poseben program pa so imeli za športnice in mladinke, ker so že zelo zgodaj odkrili, da uporaba AAS pri njih prinaša relativno največje izboljšanje rezultatov in uspehov. Sproti so beležili pojave škodljivih stranskih učinkov. Poskus je trajal več kot tri desetletja in ga je kljub velikemu številu vpletenih uspelo vrsto let prikrivati (Osredkar 1997, 5/1–10).

Od leta 1993 so nemške oblasti zbirale dokaze o razširjenem dopinškem programu, poznanem kot Orwellski evfemizem. Dokazno gradivo je kazalo na skoraj sedemsto vpletenih trenerjev, doktorjev in zdravnikov, ki so sodelovali pri vzhodnonemškem dopinškem programu. To je bil prvi kriminalni primer, ki je vključeval tožbe o uporabi steroidov na športnikih. Nekdanji komunistični režim v Sovjetskem bloku je bil tudi poznan po razširjenem jemanju steroidov pri športnikih, vendar pa je bila Nemčija edina, ki je vodila sodno obravnavo, da bi izpostavila razširjen dopinški program in tiste, ki so bili odgovorni za njegovo delovanje brez kakršnega obžalovanja za trajne poškodbe in okvare športnikov. Tega si Vzhodni Nemci niso hoteli priznati zaradi njihovih olimpijskih dosežkov, ki so jim bili v ponos, dokler ni bilo nekaj športnikov pripravljenih obsoditi trenerje, ki so jim dajali steroide večinoma brez njihove vednosti in privolitve. Egon Krenz (Cowell 1998), zadnji komunistični voditelj Vzhodne Nemčije, je trdil, da je to maščevanje Zahodne Nemčije in bi jim radi ukradli športno slavo, ker so vzhodnonemški športniki boljši od zahodnonemških. Prvo sojenje je potekalo marca 1998, ko so bili štirje trenerji plavalnih ekip in dva zdravnika poklicani pred sodišče zaradi povzročanja telesnih poškodb mladim plavalcem. Skrivoma so jim dajali steroide v obliki majhnih modrih tabletk pod pretvezo, da so vitaminski dodatki. Veliko športnikov med njimi še ni bilo polnoletnih. 'Vitamine' so morali jemati brez vprašanj, praktično niso imeli izbire, morali so upoštevati pravila (Drozdiak 1998; Cowell 1998).

Trenerji so se izgovarjali, da so ravnali po svojih dolžnostih, kot jim je bilo ukazano, kar je značilen argument za vojne zločine. En izmed doktorjev ni ničesar obžaloval, ker mu je bilo naročeno, da ustvari dobre športnike, kar je tudi storil (Cowell 1998 in Rayan 2001). Rayan (2001) pravi, da po treh letih sojenja ni bil še nihče zaprt. Vse izjave proti zdravnikom in športnim funkcionarjem so bile začasno odložene, vsak izmed njih pa je moral plačati 12.000 \$ globe. Noben izmed doktorjev ni izgubil licence. Zaupanje mladih športnikov je bilo s tem dopinškim programom zlorabljeno. Tisti, ki so jim

najbolj zaupali, pri tem je mišljeno predvsem na trenerje, ki so jim bili skoraj kot družina, so jih izdali (Ungerleider 2001).

Mnogi med njimi so mnenja, da so bili le množica teles v nehumanem sistemu, sredstvo za dokaz, da je socializem boljši kot kapitalizem in da je bil vzhodnonemški dopinški program obsežen živalski eksperiment na živih ljudeh, ki je povzročil trajne poškodbe. Kaj se je dogajalo s telesi športnikov je bilo drugotnega pomena v tej politični misiji. Na stotine deklet je začelo razvijati moške značilnosti na telesu. Dobile so globji glas, postale so bolj poraščene, nekaterim so izginile prsi, pojavili so se ginekološki problemi, kot so neplodnost, splavitve, skrčenje maternice, povečala pa se jim je tudi želja po spolnosti. Zdravniki in ostali, ki so bili zadolženi za dnevne odmerke steroidov športnikov, so naročili splave vseh nosečih športnic, zaradi strahu, da bi steroidi privedli do mutacij zarodka. Predvsem so mislili, da bo namesto ženskega spola zarodka nastala močna možata vrsta zarodka. Vendar je nekaj deklet vseeno rodilo otroke, in sicer z okvarami in deformacijami, nekaj je bilo tudi slepih. S tem je poskus vplival tudi na naslednje generacije Nemcev. Kar pa zadeva moške so najmanj dvanajst športnikom pričele rasti prsi, ki so si jih nato kirurško odstranili. Nekateri so postali impotentni in neplodni. Dobili so rakasta obolenja ter resne okvare pljuč, jeter in ledvic pa tudi srca. Veliko metalcev kladiva, ki bi bili sedaj v svojih štiridesetih ali petdesetih letih, je že umrlo. Seveda pa posledice niso samo fizične oziroma telesne, ampak tudi psihološke (Drozdiak 1998; Kettmann 2000; Ryan 2001; Swift 2003).

Več kot štirinajst let po padcu berlinskega zidu se nemški športniki trudijo rešiti medicinske in psihološke probleme, ki so povezani s skritim dopinškim programom. Leta 2002 je nemška vlada ustanovila odškodninski sklad za žrtve dopinga (Longman 2004). Le 311 športnikov je uveljavilo svoje pravice do odškodnine. Nekateri športniki niso bili obveščeni o skladu, druge pa je bilo sram in so se zbal, da bi izgubili svoje službe. Longman (2004) opisuje, da je bilo veliko zanikanja in ta še vedno obstaja.

5 HEIDI KRIEGER

Ena izmed športnic, ki je bila vključena v vzhodnonemški dopinški program, je bila Heidi Krieger. To je bil najbolj skrajn primer posledic zahrbtnega dopinškega sistema v Vzhodni Nemčiji. Maja 1979 je Heidi prejela vabilo, da se pridruži legendarnemu športnemu klubu Dynamo in športnemu internatu v vzhodnem Berlinu. Za trinajstletno deklico, ki se je navdušila nad metanjem krogle v svojem lokalnem klubu, je bil to velik uspeh in uresničitev želja (Ungerleider 2001).

Ko je čez štiri mesece prispela v Berlin, je imela dva treninga in dve uri predavanj na dan. Proti koncu drugega leta so ji trenerji naročili, da mora pričeti jemati modre tabletko. Rekli so ji, da so to vitaminski dodatki, ki jo bodo ohranjali zdravo in jo varovali pred hladnimi temperaturami na treningih. Bila je hvaležna svojim trenerjem, da tako lepo skrbijo zanjo in to ji je pomenilo dodatno potrditev, da so zadovoljni z njenim uspehom in napredovanjem. Nemudoma se je njeno telo pričelo spreminjati. Njene mišice so se povečale in njen obraz, nos in roke so zrasli. Tudi njeno razpoloženje se je spremenilo. En trenutek je bila potrta, v naslednjem pa je že občutila naval agresije. Njene prijateljice so prav tako opazile spremembe na telesu in razpoloženju. Poraščenost se je razširila po celem telesu, njihovi glasovi so postali globji in njihovo poželenje je močno nihalo (Ungerleider 2001).

Trenerji in zdravniki so pojasnjevali zaskrbljenim dekletom in staršem, da je to kratkotrajna posledica povečanih treningov. Vsi, ki so še vedno veliko spraševali ter dvomili in bili zaskrbljeni, jim je bilo rečeno, da bodo kaznovani, če ne bodo spoštovali znanja svojih trenerjev. To je bilo vzhodnonemško povzdigovanje komunizma. Državljeni, mladi in stari, so morali ravnati, kot jim je bilo rečeno.

Počasi se je število tablet povečalo. Dobivali so pet ali šest tablet na dan in še redne odmerke, čemur so trenerji rekli glukoza. Dekleta so izgledala, tudi njim samim, čisto druge osebe, kot takrat, ko so vstopile v Dynamo polne upanja. Postale so agresivne, depresivne in skoraj neprepoznavne zaradi čisto drugačnih anatomskih značilnosti in izrazov na obrazu. Vendar pa medtem, ko je Heidino življenje razpadalo, so se njeni dosežki in rezultati izboljševali. Na evropskem prvenstvu v Stuttgartu 1986 je dosegla vrhunec svoje športne kariere. Osvojila je zlato medaljo, kar je bil srečni trenutek zanjo in dokaz za njena leta trdega dela. Kljub temu pa je bila vedno bolj obupana zaradi

same sebe in svojega telesa. Ni mogla več nadzorovati svojih nihanj razpoloženja in prenašati dolgotrajnih bolečin. Tako je leta 1990 prenehala trenirati (Ungerleider 2001).

Do leta 1994 je zapadla že tako globoko v depresivno stanje, da je poskušala narediti samomor. Napolnila je kad z vodo, sedla vanjo in si hotela prerezati žile na zapestjih. Ravno v tistem trenutku pa jo je dregnil njen pes Rex, da je čas za sprehod. To je bil za njo kot nek šok, kot prebuditev iz sanj. Leto kasneje je spoznala nekega transseksualca in od takrat je pričela razmišljati o spremembi spola. Jemanje tablet in odmerkov AAS je povzročilo pri njej zmedo o že prej negotovi seksualni identiteti. Prepričana je bila, do so za njeno odločitev o spolni identiteti krivi predvsem steroidi in ne ona sama. Ni imela nadzora nad sabo, kaj hoče biti. Pred tem ni imela nikoli odnosa z moškim. Imela je razmerje z dvema ženskama, vendar pa se sama ni počutila kot homoseksualka. Ni se mogla več identificirati s svojim telesom in to je pripeljalo do menjave spola leta 1997. Najprej si je odstranila prsi nato še maternico. Sledile so še podobne operacije, zaradi katerih je pričela postajati moški, danes poznan kot Andreas. Še vedno prejema odmerke hormonov vsake tri tedne, ki ohranjajo njegovo moškost. Vendar pa še zmeraj občuti depresijo po koncu vsakega hormonskega cikla in se boji možnost obolenja za rakom. Kljub vsemu pa dodaja, da je boljše kot je bilo prej in da je Heidi del njegove preteklosti, ki je ne zanika in katero je 'ubil' dopinški program Vzhodne Nemčije (Longman 2004 in Ungerleider 2001).

Sedaj je Andreas poročen z Ute Krause, nekdanjo plavalko v Vzhodni Nemčiji, ki je bila prav tako vključena v dopinški program. Spoznala sta se v Berlinu na sodnih obravnavah. Prav tako kot Andreas, je imela Ute, kot plavalka, tudi svoje probleme glede steroidov. Borila se je z bulimijo skoraj dvajset let in tudi sama je že poskušala narediti samomor s tableti in alkoholom. Delila sta podobne izkušnje in lahko sta se čustvovala drug z drugim. To ju je povezovalo skupaj. Ute ima že iz prejšnjega zakona hčerko Katjo, kateri sta objasnila pred poroko, da je bil Andreas nekoč dekle. Katja je sprejela to dejstvo in leta 2002 sta se Andreas in Ute poročila. Za Andreasa njegove osvojene zlate medalje nimajo nikakršnega pomena več. To so bile medalje osvojene s pomočjo dopinga in ne medalje, pridobljene z običajnim športnim trudom (Longman 2004; Ungerleider 2001).

6 SKLEP

Danes sta kultura in družba prežeti s kultom telesa. Telo dojemamo kot del posameznikove identitete. Se pravi s pomočjo telesa lahko sporočamo drugim kdo smo, svoja mnenja, občutke in prepričanja. Telo je lahko kot nekakšna propaganda samega sebe. Torej telo postaja potrošniško blago. Telo v vrhunskem športu je vzor discipline in popolnega nadzorovanja. Prakse športa lahko obravnavamo kot kulturni tekst, ki v vsakdanjem življenju ljudi predstavlja načine preživljanja prostega časa, načine vzgoje, načine skrbi za zdravje ali lepoto ter načine identificiranja s samim seboj in s svojo skupnostjo. Sam šport pa lahko obravnavamo tudi kot institucijo družbe, znotraj katere posamezniki disciplinirajo svoja telesa v skladu s trenutno sprejetimi družbenimi merili in vrednotami. Eno izmed meril v športu je prepoved uživanja steroidov in tudi drugih substanc, vendar imajo steroidi najnevarnejše stranske učinke in posledice jemanja. Pogoji in navade v športu se spreminjajo, s tem se seveda tudi pravila ter različni pritiski, le glede dopinga so stvari enake. Enake so v tem pogledu, da športniku ni dovoljeno uporabljati nobenih zdravilnih učinkovin, ki so na seznamu prepovedanih. Športniki bi se morali sami zavedati nevarnosti uporabe substanc in se sami odločiti ali jih jemati ali ne. Sami bi morali presoditi ali jim je pomembnejša zmaga, denar, slava in podobno ali pa njihovo lastno telo.

Leta 1990, ko je prenehala obstajati Vzhodna Nemčija, je bilo rešenih nekaj dokumentov, ki dokazujejo, da so s strani vlade sistematično in po programu v Vzhodni Nemčiji uporabljali več zdravilnih učinkovin predvsem anabolične androgene steroide. Hoteli so promovirati državo z dosego vrhunskih športnih rezultatov. V ta namen so ustanovili specializirane športne šole za mlade talente, kjer so izvajali doping programe. Več kot štirinajst let po padcu berlinskega zidu se nemški športniki trudijo rešiti medicinske in psihološke probleme, ki so povezani s skritim dopinškim programom. Leta 2002 je nemška vlada ustanovila odškodninski sklad za žrtve dopinga. Ena izmed športnic, ki je bila vključena v vzhodnonemški dopinški program, je bila Heidi Krieger. To je bil najbolj skrajn primer posledic zahrbtnega dopinškega sistema v Vzhodni Nemčiji.

Zanimalo me je, kakšen je vpliv steroidov na človeško telo in kakšen je namen in uporaba steroidov. Kot smo lahko videli je zelo veliko nevarnih stranskih učinkov in

posledic jemanja steroidov. Še zadnjič lahko omenim poleg splošnih stranskih učinkov, specifično moške in specifično ženske posledice. Za splošne stranske učinke lahko najprej naštejemo aknavost, visok krvni tlak okvare reprodukcijskega sistema, osivelo kožo, motnje jeter in ledvic, rast tumorjev in agresivnost. Specifično moški stranski učinki AAS so med drugimi povečane prsi, impotenca, zmanjšana produkcija spermijev in izpadanje las. Pri ženskah pa se pojavlja poraščenost na mestih kjer so običajno moški, menstruacijske motnje, zmanjšanje prsi in poglobljen glas. Vse te stranske učinke smo opazili pri obravnavanju primera dopinškega programa v Vzhodni Nemčiji. Športniki jih niso jemali prostovoljno, ampak so jim jih na nek način vsilili pod pretvezo da so vitaminski dodatki. Kot razlog za njihovo jemanje lahko navedemo namen izboljšati rezultate, vendar pa to ni bil edini razlog. Pravi motiv za ustanovitev dopinškega programa, v katerem so športnikom dajali odmerke steroidov, je bil nacionalnega izvora. Z uspehi športnikov se je hotela Vzhodna Nemčija prikazati kot najuspešnejša država na vseh področjih, v tem primeru tudi v športu. Hoteli so dokazati, da je njihov komunistični režim najboljši in tudi, da je socializem boljši kot kapitalizem. Torej lahko za zaključek lahko dodam, da tisto kar se je dogajalo s telesi športnikov, je bilo drugotnega pomena v tej politični misiji, kar pa nikakor ne moremo imeti kot družbeno sprejemljivo.

7 LITERATURA

- Cowell, Alan. 1998. In a cold war hangover, Germany confronts a legacy of steroids. *New York Times*, 1 (5. april).
- Drozdiak, William. 1998. Steroid-use trial opens in Berlin; ex-E. German coaches accused. *The Washington Post*, A29 (19. marec).
- Hoberman, M. John. 1992. *Mortal engines: the science of performance and the dehumanization of sport*. New York: Free Press.
- Hong, Fan. 2007. Doping and anti-doping in sport in China: an analysis of recent and present attitudes and actions. V *Doping in sport: global ethical issues*, ur. Angela J. Schneider in Fan Hong, 138–157. London: Routledge.
- Janičijevič, Melina. 2005. *Sodobni moški in njihova obremenjenost s telesnim videzom: Primer revija Men's Health*. Ljubljana: FDV.
- Kettmann, Steve. 2000. Girls II men. *The New Republic* 223 (1): 17–18.
- Longman, Jere. 2004. East German steroid's toll: "They killed Heidi". *New York Times*, D1 (26. januar).
- Morgan, J. William. 2007. Fair is fair, or is it? A moral consideration of the doping wars in American sport. V *Doping in sport: global ethical issues*, ur. Angela J. Schneider in Fan Hong, 1–22. London: Routledge.
- Osredkar, Joško. 1997. *Doping in šport*. Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije, Združenje športnih zvez: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Parry, Jim. 2007. Doping in the UK: Alain and Dwain, Rio and Greg – Not guilty? V *Doping in sport: global ethical issues*, ur. Angela J. Schneider in Fan Hong, 93–120. London: Routledge.
- Ryan, Joan. 2001. A parade of damaged women, a lesson left unlearned. *San Francisco Chronicle*, C2 (5. avgust).

Starc, Gregor. 2003. *Discipliniranje teles v športu*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Swift, E. M. 2003. Bodies of evidence. *Sport Illustrated* 98 (15): 25.

Šaver, Boštjan. 2003. Foucaultova percepcija konstitucije telesa v športu, kulturi in družbi. V *Filozofija športa*, ur. Dušan Macura in Milan Hosta, 45–50. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Tamburrini, Claudio. 2007. Are doping sanctions justified? A moral relativistic view. V *Doping in sport: global ethical issues*, ur. Angela J. Schneider in Fan Hong, 23–35. London: Routledge.

Ungerleider, Steven. 2001. *Faust's gold: inside the East German doping machine*. New York: St. Martin's Press.